

SZAKDOLGOZAT

Pál József Szilamér

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Vidékfejlesztési Agrármérnök Alapszak

Helyi termékek szerepe a vidékfejlesztésben:

A zöldségtermesztés jelentősége Hargita megyében

Belső konzulens: Dr. Bánhegyi Gabriella
egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Agrár és Élelmiszergazdasági
Intézet/Agrárgazdaságtani és
Agrárpolitikai Tanszék

Készítette: Pál József Szilamér

Székelyudvarhely

2024

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés és célkitűzések.....	2
2.	Szakirodalmi áttekintés	4
3.	Alkalmazott módszerek	9
4.	Eredmények és értékelésük.....	10
a.	A zöldségtermesztés Hargita megyében.....	10
b.	A zöldségfogyasztás Hargita megyében	17
5.	Következtetések és javaslatok	23
6.	Összefoglalás	24
	Irodalomjegyzék	25

1. Bevezetés és célkitűzések

A gazdasági környezet a 21. században is folyamatosan változik, melynek fő oka a globalizáció, és a változás szembetűnő a fogyasztói igények, a termékválaszték, a vidéki gazdaságok és a szállítási lehetőségek területén is. A fogyasztói igények változásának hátterében az fogyasztókat elérő egyre több információ áll, melynek köszönhetően egyre tudatosabbá válnak. Mivel ez a tudatosság az egészséges táplálkozás iránti igény növekedésében is megmutatkozik, ezért az élelmiszerpiac keresleti oldalán változásokat idéz elő. A keresleti oldal mellett érdemes megemlíteni a kínálati oldalon megjelenő erősödő versenyt is, amely miatt a hatékonyság és termelékenység kulcskérdéssé vált, amelyeket legfőképpen a megfelelő technológia, szaktudás, intenzív termelő eljárások (Farnsworth és szerzőtársai, 1996), alkalmazott módszerek támogatják.

A termelőknek is fel kell ismerniük a fogyasztói igények változását, hogy ma már a fogyasztók a tömegtermékek helyett egyre inkább az egyedi termékek felé fordulnak. Ezeknek a fogyasztói igényeknek a kielégítése jelentős lehet a vállalatok vagy egyéni vállalkozók hosszú távú munkájára, nyereségességére. Ennek tudatában a termelők körében egyre nagyobb szerephez jut a friss, helyi termékek értékesítése (Tóth R. és szerzőtársai, 2017).

A fentiekben említett vásárlói magatartás megerősödését láthatjuk többek között az európai piacokon is, és ennek részeként a termelői termékek megjelenését, a hagyományos, egészséges és megbízható forrásból származó élelmiszerek keresletének élénkülését.

A helyi terméknek fontos szerepe van a vidékfejlesztésben, főleg az élelmiszereknek, ezen belül , ami ennek a tanulmánynak is a középpontjában áll, a zöldségeknek. Ha a helyiek hozzájutnak a friss, egészséges, magas tápértékű zöldségekhez, és az ezekkel való ellátottságuk folyamatos olyan időszakokban is, amikor a hosszú ellátási láncokon történő zöldségkereskedelem akadózik, az növeli a helyi lakosok életminőségét, biztonságérzetét, kötődését a szülőföldhöz, csökkenti az elvándorlást.

A vidék fejlődéséhez hozzájárul:

1. A zöldségtermesztésből és ezek értékesítéséből élőknek versenyképes jövedelmet biztosít.
2. A gasztronómia turizmusban betöltött fontos szerepe által, a magas tápértékű, friss zöldségek termesztése a turizmusnak szerves része, mert igazán finom étel jó alapanyagokból készíthető, amelyek ízét a helyi receptek tesznek egyedivé.

E dolgozat célja megvizsgálni a Hargita megyei zöldségtermesztésben zajló folyamatokat, a fejlődés lehetőségeit, a zöldségek rövid ellátási láncokon történő értékesítésének népszerűségét a helyi fogyasztók körében, és a hosszú ellátási láncokba vetett bizalmát.

A Hargita megyei zöldségtermesztés elmúlt két évtizedében lejátszódó folyamatok feltárásának két részre osztottam:

1. burgonyatermesztés: Jelentősége, ennek ipari méretekben való termesztésében van, ezért az értékesítés jelentős a megyén kívüli piacokon, és jól jövedelmező lehet.
2. egyéb zöldségek termesztése: Habár itt az a cél, hogy a belső piacot, minél nagyobb mennyiségben, jó minőségű zöldségekkel lássuk el, mégis jelentős lehetőség, és jól jövedelmező lehet, ha a termelők kihasználják a rövid ellátási láncokban rejlő lehetőségeket.

2. Szakirodalmi áttekintés

A Hargita megyei zöldségtermesztés, -fogyasztás és az ezek közötti kapcsolatot vizsgálom különböző módszerekkel. Ebben a fejezetben ismertetem, hogy mit tudhatunk meg a szakirodalomból a kutatás témájával kapcsolatban Hargita megye tágabb gazdasági környezetében, az Európai Unióban, majd ezt a kört szűkítve. Mindezeket a kutatásban megjelenő kulcsszavak meghatározása előzi meg: vidék, vidékfejlesztés, fenntartható fejlődés, helyi élelmiszer, rövid ellátási lánc.

Vidék:

Az Európai Unió vidékmeghatározása szerint minden olyan községi jogállású települést és tízezresnél kisebb lakószámmal rendelkező városra talál a vidéki jelző, ahol a mezőgazdaság súlya és a mezőgazdaságban foglalkoztattottak aránya nagyobb az országos átlagnál. Ezeken a területeken kisebb a népsűrűség, az itt élők gazdasági tevékenységének jelentős része kötődik az élő környezethez.

VidékJfejlesztés:

A vidéken élő közösségek és környezetük fejlesztése, életminőségének javítása a szociális, gazdasági, ökológiai és kulturális tényezők fenntartható fejlesztésével, úgy, hogy megőrzi a természeti környezetet, tájat, erőforrásokat és a helyi kulturális örökséget (Egri – Kőszegi, 2016). Általában a vidéken előállított élelmiszerek is szorosan kapcsolódnak a helyi gazdasághoz, örökséghez, de ezen túlmenően a helyi gazdaság- és vidékfejlesztés aspektusaiban megjelennek a mezőgazdasági termékek, ezek feldolgozása, kézművesség, ipar, kisipar, energiatermelés- és ellátás, kiskereskedelem, helyi piac és a különböző szolgáltatások is. Ezek fontos része az újítás, a mesterségek hagyományos vonulatait és értékeit korszerű módon való továbbvitele (Kígyóssy – Czene, 2012).

Fenntartható fejlődés:

Az ENSZ meghatározása szerint a fentartható fejlődés “kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék saját szükségleteiket”. A területfejlesztésnél is fontos figyelembe venni a térségek belső erőforrásait: helyi alapanyagok, termékek és a termeléshez szükséges helyi tudásbázis. Napjainkban egyre többet beszélünk a környezetvédelemről és a fenntartható fejlődésről (Fekete, 2011).

Helyi élelmiszer:

Az, hogy mit nevezünk helyi élelmiszernek gyakran szubjektív, de függ a helyi terület következő sajátosságaitól: népsűrűség, vidéki jelleg, elérhetőség. A helyi kifejezés gyakran a termelő és fogyasztó közötti bizalomra és együttműködésre utal (Kneafsey, 2013).

Rövid ellátási lánc (REL):

Az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja szerint, a rövid ellátási láncban az előállítás, a feldolgozás és az értékesítés egy, forrástól függően húsz-száz kilométeres körön belüli, meghatározott földrajzi területen folyik.

A rövid élelmiszer-ellátási lánc alkalmazása által biztosítható, hogy :

Kiváló tápértékű, helyi termékek kerülnek a fogyasztókhoz.

Jelentősen előmozdíthatja a vidéki munkahelyteremtést, kiszeseíti a munkavállalási lehetőségeket a lakóhelyhez közel, az idősebb generációtól átvett helyi tudást kamatoztat, társadalmilag hasznos munkát biztosít. Azáltal, hogy hozzájárul a helyi munkahelyteremtéshez, bővíti a jövedelmet és csökkenti a szociális támogatási igényt vidéken. A rövid ellátási láncok működésének térnyerése természetesen a környezetvédelemhez is nagymértékben hozzájárulna, mivel az élelmiszerpazarlást enyhíti, kevesebb károsanyag-kibocsátással jár együtt a kisebb közlekedési távolságok miatt.

A mezőgazdasági termelők régóta alkalmazzák saját maguk által termelt áruk közvetlen értékesítését, ami azt jelenti, hogy a termelők közvetlenül fogyasztókhoz juttatják el a terméküket. Ez közvetlen kapcsolatot jelent a keresleti és a kínálati oldal között, ami segíti a kölcsönös előnyös kapcsolati rendszerek létrejöttét. Egy vidéki termelő esetében mindez azt jelenti, hogy amennyiben a fogyasztó folyamatosan elégedett a termelő által eladásra kerülő termékekkel, akkor a fogyasztó a jövőben is tőle fogja megvásárolni azt a terméket és a termelő számára lehetővé teszi, hogy egy állandó vevői kört alakítson ki (Csíkné – Lehota, 2013. A vásárlói kör mindig friss, egészséges, esetünkben, zöldséghez jut. Tehát, mindenki jól jár.

Hozzájárul a helyi közösségek felélénküléséhez, erősíti a vidéki turisztikai lehetőségeket a REL-ot használó beszállítókön keresztül. Térségi szinten fokozza a foglalkoztatottságot és lehetőséget teremt a vidéki térségek egyedi arculatának megalkotásában, ami egy újabb fontos eleme a turizmusnak.

Képes kielégíteni a teljes termelési folyamat utáni tájékozódás igénytét (a zöldségek termesztésének folyamatáról, módszerekről). Itt újra a termeszto és fogyasztó között meglévő kapcsolat, bizalom kerül előtérbe, ami önmagában is jó dolog, de a magas tápértékű zöldségfogyasztást és a termeszto versenyképes jövedelemhez való jutását is segíti (Tóth R. és társai, 2017).

Az Európai Parlament és Tanács 1305/13 szerinti fogalom meghatározása alapján a rövid ellátási lánc: az együttműködés, a helyi gazdasági fejlesztés, valamint a termelők, feldolgozók és a fogyasztók közötti szoros földrajzi és társadalmi kapcsolatok iránt elkötelezett, korlátozott számú gazdasági szereplő által alkotott ellátási lánc. A termelők legtöbb egy közvetítőn keresztül értékesítik élelmiszer-termékeiket. Ebből a rendeletéből kitűnik, hogy az általuk jogilag meghatározott rövid ellátási lánc képes elérni a „fenntartható mezőgazdaság” céljait, a szállítási költségek és ennek következtében a CO₂-kibocsátás csökkentésével, előmozdítja a biodiverzitást és ösztönzi a városkörnyéki mezőgazdaságot. A rövid élelmiszerlánc iránti érdeklődés egyre nő az EU és a nemzeti jogszabályokban, mert a környezetvédelmi célok elérésében fontos szerepe van. Ez a megközelítés nagy hatással van a piaci teljesítőképesség elveinek újraértelmezésére, mert a tagállamok a helyi piacokra rugalmasabb szabályokat alkothatnak (Canfora, 2016).

A vidék fenntartható fejlődésében egyre fontosabb szerepe van a magas tápértékű helyi élelmiszerek előállításának és a felhasználóhoz REL-okon való eljuttatásának, amelyet alátámasztanak a témában erdélyben kutatók következő megállapításai.

A falusi turizmus szempontjából a helyszín (a falu, a gazdaság, a falusi vendéglátóhely, vagy a kiadó szoba) nem az egyetlen turisztikai termék, általában magában foglalja a helyi termékeket is (Muresan, 2011).

A koronavírus-járvány a rövidebb vagy hosszabb időre a világszerte bezáró vállalkozások jövedelemkiesése vagy a munkanélküliség növekedése mellett a járvány kirobbanását követő pánikban megugró kereslet az élelmiszer-ellátás hiányosságaira is fényt derített (Vajda, 2020). Ezért újra kell gondolni a gazdasági-társadalmi kapcsolatokat.

Tehát, a REL-ok mellett szól a helyhez köthetőség, az íz, a természetesség, a biztonság, a tápérték, a környezetvédelem, helyi gazdaság és ezek összefüggései. Ezek alapján, általában véve jobb helyi élelmiszert fogyasztani, mint a nem helyben előállított élelmiszert. (Gareth E-J., 2008)

A rövid ellátási láncokat, az értékesítési módszer alapján négy csoportra oszthatjuk, amelyek mindeikének megvannak a hagyományos és újszerű változatai (1. táblázat) (Szabó D., 2014).

1. táblázat: A REL értékesítési formáinak kategóriái

Forrás: Munkadokumentum tervezet - SFC2014 technikai útmutató, 2014

1. REL típus: Közvetítőknél a. Hagományos: Közvetlenül értékesítő feldolgozó b. Újszerű: Vendéglátás, Intézményi étkeztetés, Kiskereskedelem	2. REL típus: Házhoz a. Hagományos: Házaló értékesítés, Mozduló bolt b. Újszerű: Doboz rendszer, Internetes házhozszállítás
3. REL típus: Nyitott gazdaság a. Hagományos: Bolt a gazdaudvaron, Szedőmagad, Falusi vendégszalon b. Újszerű: Közösség Támogatott Mezőgazdaság	4. REL típus: Értékesítési pontok a. Hagományos: Piac, vásár, Ideiglenes kitelepülés b. Újszerű: Termelői piac, Fesztivál, Gazdabolt településen, Automata

A Hargita Megyei Mezőgazdasági Igazgatóság jelentéséből kitűnik, hogy a megyében található burgonya termőterületeinek csökkenése különösen a kistermelők körében szembetűnő, akik egyre inkább csökkentik a területüket, és csak saját felhasználásra és takarmányozásra termesztnek burgonyát. Ennek oka az, hogy a termelők gyenge szerveződése és az, hogy ennek következményeként nem tudják megfelelő áron értékesíteni a burgonyát az emelkedő ráfordítási költségekhez viszonyítva (Kovács, 2023). Látható, hogy ez olyan probléma, amelyre a REL-on keresztüli értékesítés megoldást kínál. A saját kutatásomban arra kimutatom a burgonya termőterületeinek a csökkenését. Azt is kutatom, hogy a Hargita megyei zöldségek REL-on keresztül történő értékesítése-e a megoldása a kis területen zöldséget termesztőknek, így a burgonyatermesztőknek is. Azt feltételezem, hogy amint a Hargita Megyei Mezőgazdasági Igazgatóság is jelentésében megfogalmazta, a termelői oldalon

gyenge vagy hiányzik a megfelelő kapcsolatok kialakítására való törekvés és a fogyasztói oldalon megvan az igény, hogy a helyi kistermelők árúit megvegyék.

3. Alkalmazott módszerek

A dolgozatban a Hargita megyei zöldségtermesztés területi és mennyiségi kimutatásához szekunder adatokat használtam:

<https://insse.ro>

A Hargita megyei adatok mellett megjelennek, az országos (Románia) vagy esetenként más megyék adatai(Kovászna, Suceava), hogy ezekkel összehasonlítható legyen a termesztett zöldségek mennyisége, a területek nagysága és a termésátlagok.

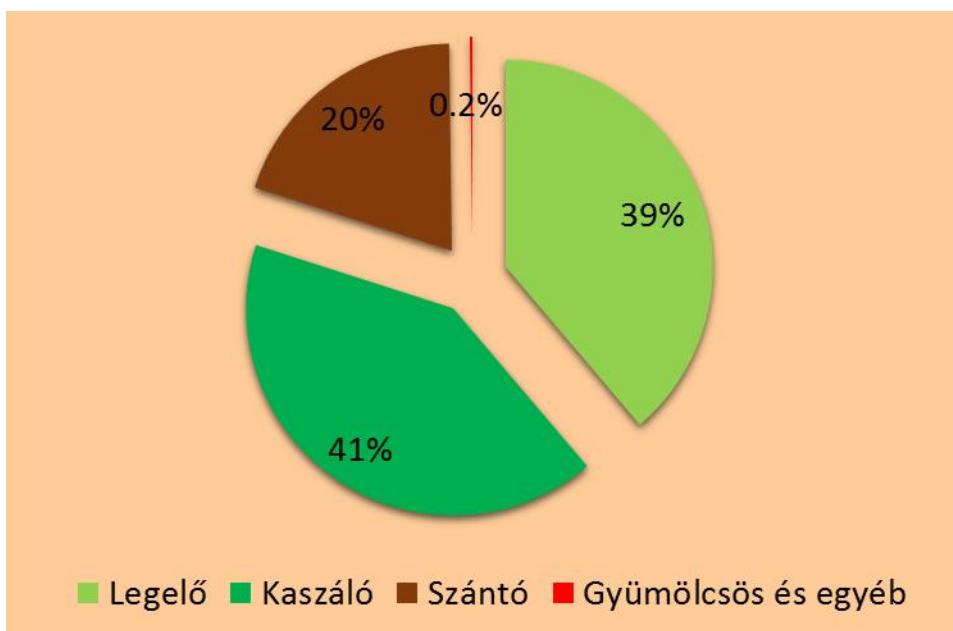
A Hargita megyei háztartások zöldségfogyasztási, -beszerzési módjainak, valamint, a hosszú és rövid ellátási láncokról alkotott véleményük százalékos kimutatására primer adatokat használtam. Ezeket a kvantitatív adatokat egy általam készített online kérdőív segítségével gyűjtöttem:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfOI2wDVG4tTmQJydVqe83A82Ev2uRAMYDmRZlwGKyh_UCKXw/viewform

4. Eredmények és értékelésük

a. A zöldségtermesztés Hargita megyében

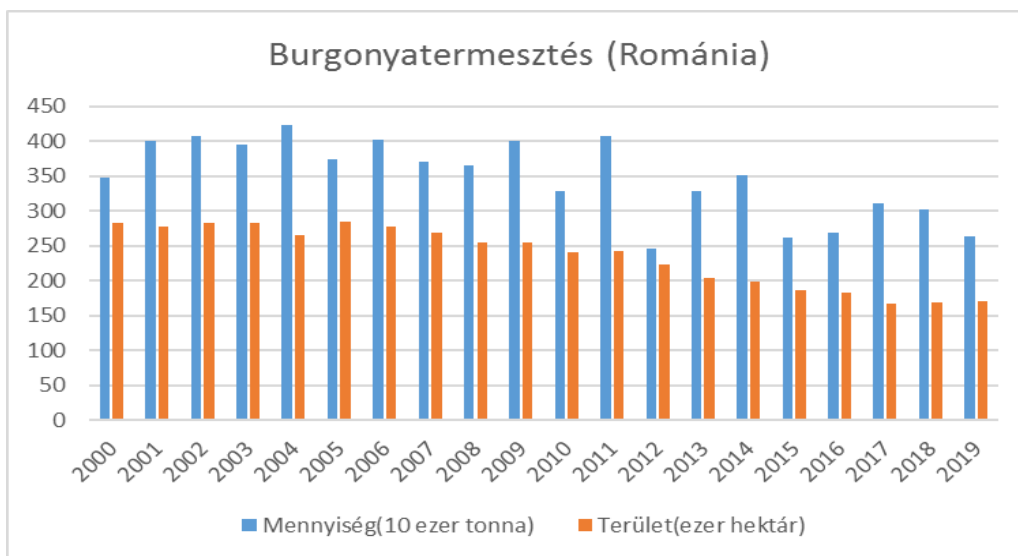
Hargita megye hegyvidéki elhelyezkedésű és mezőgazdasági területeinek jelentős részén az állattenyésztést részesítik előnyben, a földterületeket pedig kaszálóként és legelőként használják. Itt a növénytermesztés kiemelkedő ága a burgonyatermesztés (pityókatermesztés), amelyből többet termesztenek, mint amennyit e megye lakói elfogyasztanak. Más főbb zöldségfélékből a termesztett mennyiség kevesebb mint a belső fogyasztás. Hargita megyére mezőgazdasági területe 396 ezer hektár, melyek 20%-a szántóföld, 78 ezer, amint azt az 1. ábrán is láthatjuk.

1. ábra: Hargita megye mezőgazdasági területhasznosításának százalékos felbontása

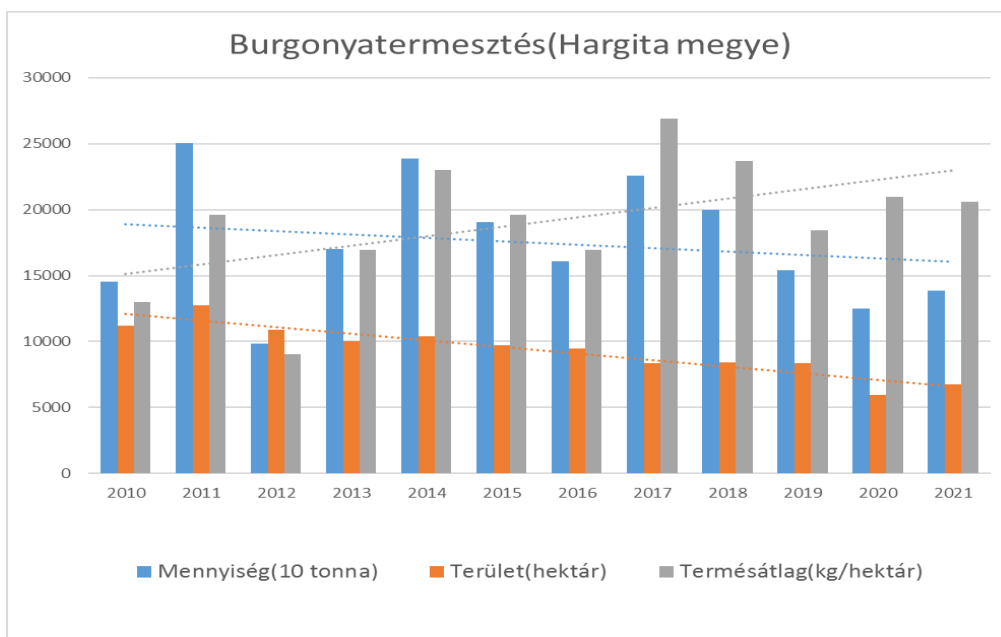
Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

Az elmúlt két évtizedben a burgonyával bevetett területek csökkenése figyelhető meg a 2. és 3. ábrán úgy Hargita megyében, mint egész Romániában.

2. ábra: A romániai burgonyatermesztés 2000-2019 évek között

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

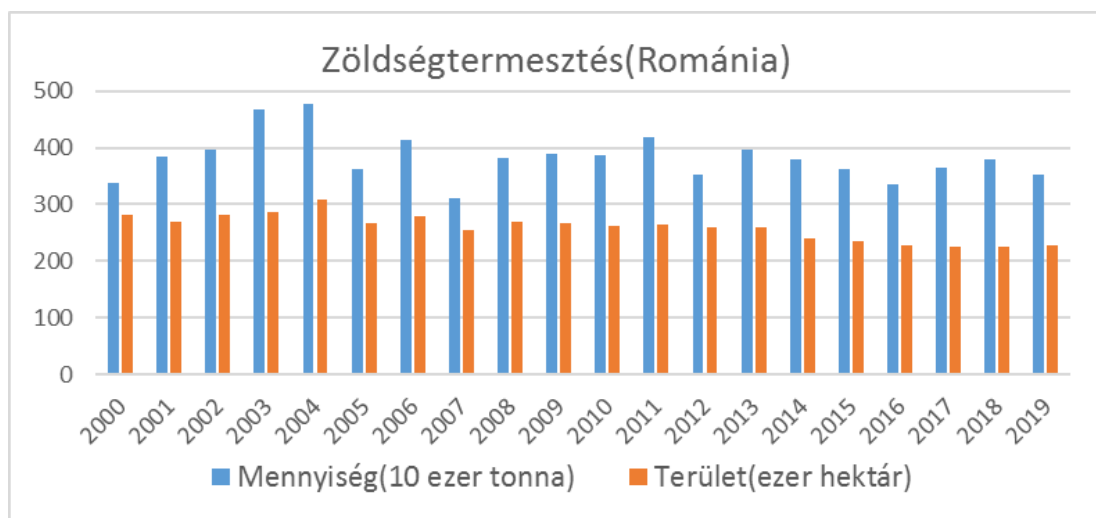

3. ábra: A Hargita megyei burgonyatermesztés 2010-2021 évek között

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

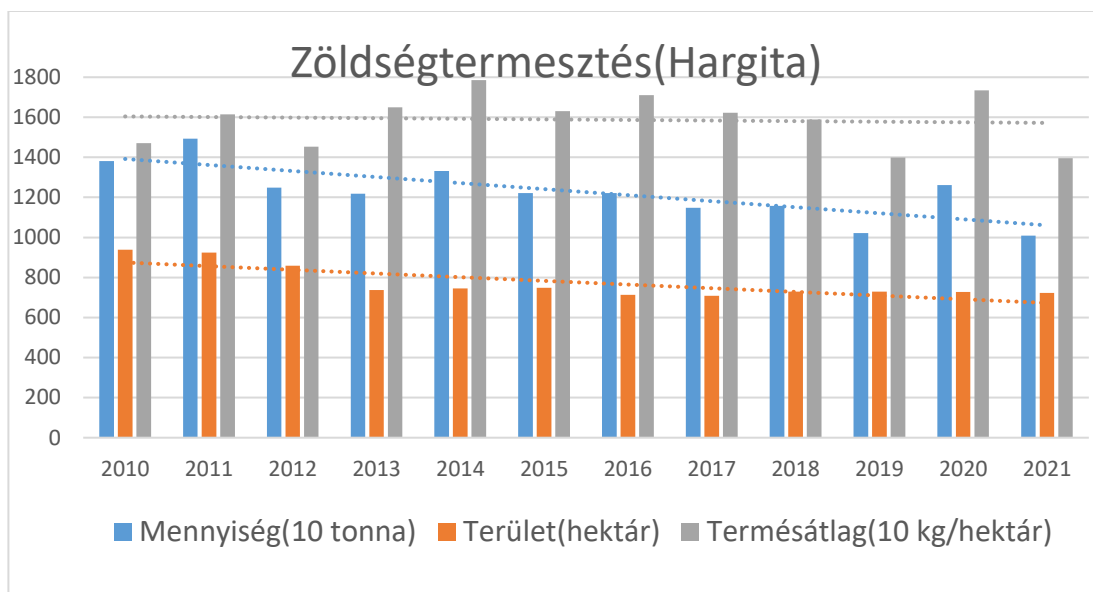
Hargita megye burgonyatermő területeinek csökkenése(a 2010-es 11194 hektárról 2021-re 6723 hektárra), a termelt mennyiség csökkenését is maga után vonta, bár utóbbi nem ugyanolyan arányban, mivel a növekvő termésátlagok enyhítették a mennyiség csökkenését. Míg Románia burgonyából pár évtizede teljesen önellátó volt, most már több burgonyát importál, mint amennyit exportál.

Csökkenés figyelhető meg a zöldségtermesztés több területén is, és ha ezeket összesítve ábrázoljuk, ott is csökkenés látható, mind Románia, mind Hargita megye esetén(4.ábra, 5. ábra).

4. ábra: A romániai zöldségtermesztés 2000-2019 évek között

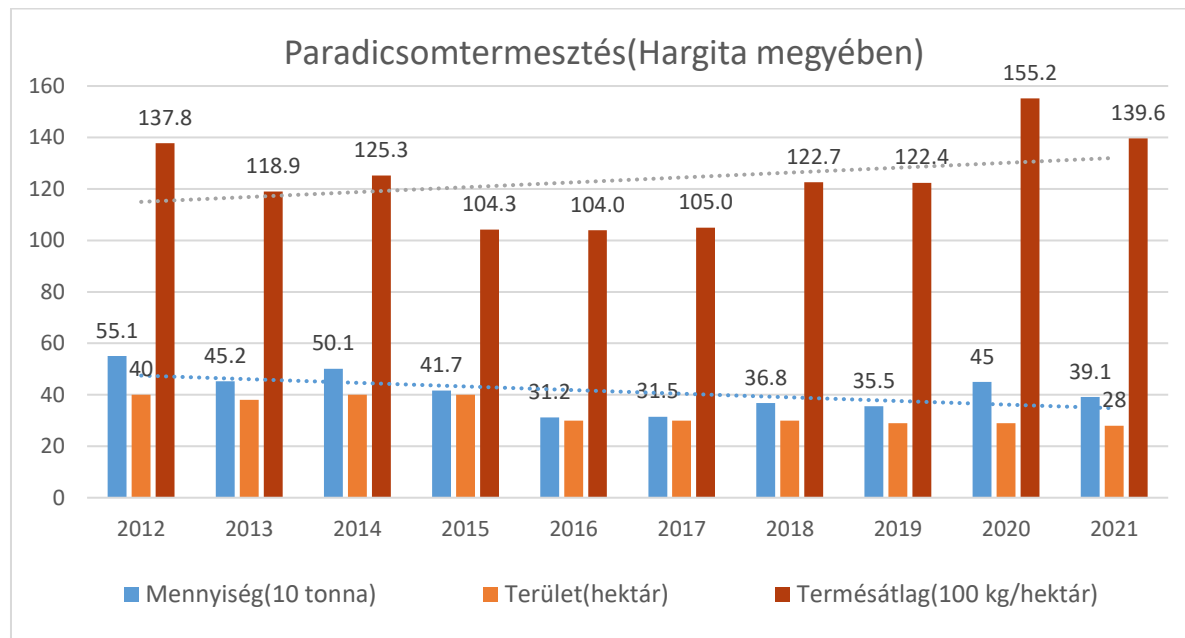
Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

5. ábra: A Hargita megyei zöldségtermesztés 2010-2021 évek között

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

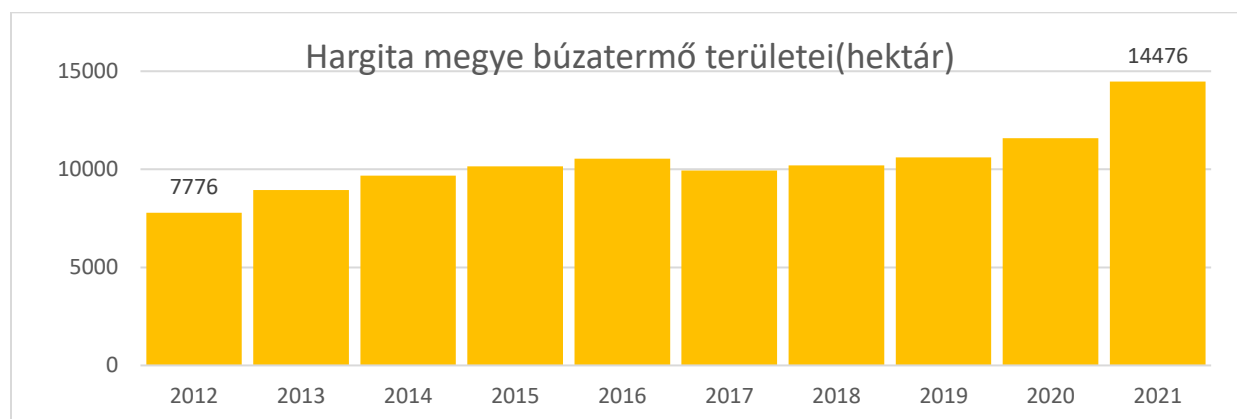
A zöldségtermesztés egyik ága a paradicsomtermesztés, ahol a burgonyáéhoz hasonlóan a termésátlagnövekedés csak enyhíti a területcsökkenésből következő mennyiségcsökkenést (6.ábra).

6. ábra: A Hargita megyei paradicsomtermesztés 2012-2021 évek között

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

Miközben a legtöbb növénytermesztési ágazatban csökkent a termőterület, Hargita megye szántóterületei nem csökkentek, mivel van olyan ágazat, amelyek területei növekedtek. A legnagyobb növekedés a gabonatermesztésben, ezen belül a búzával bevetett területeken történt (7. ábra).

7.ábra Hargita megye búzatermesztésre használt területei 2012-2021 között

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

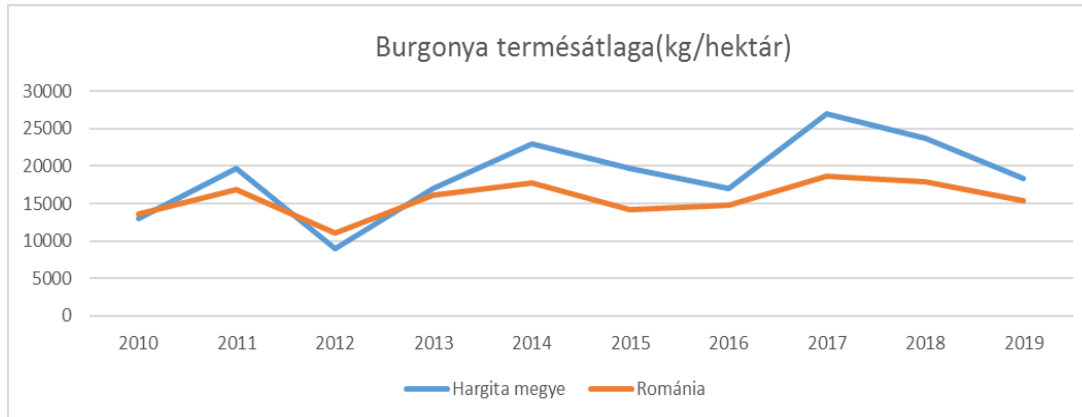
Mialatt a burgonya termőterülete 2012 és 2021 között 4171 hektárral csökkent (10894-ről 6723-ra), addig a búza termőterülete 6700 hektárral nőtt (7776-ról 14476-ra).

Ezek termesztése nem annyira munka és tőkeigényes, egyszerűbb a tárolásuk és szállításuk, mint azoké amelyek területei csökkentek.

Az említett zsugorodó ágazatok, bár munkaigényesebbek, de a megfelelő gépesítettség és szaktudás mellett nyereségesebbek is lehetnek és több embernek adnak munkát és jövedelmet. A helyi turizmus színvonalát is növeli, ha az ide látogatók helyi termékből készült helyi ételeket ehetnek.

Jó ha a kistérségek minél szélesebb körű önellátásra törekednek, mert ezáltal csökkentik a függésüket attól a tágabb kereskedelmi rendszertől amelybe tartoznak. Ezekben a kereskedelmi rendszerekben (országos, EU-s, globális) kedvezőtlen és néha váratlan események következhetnek be, amelyek okai lehetnek természeti katasztrófák, az éghajlatváltozás következményei, politikai, de lehet világjárvány vagy háború is.

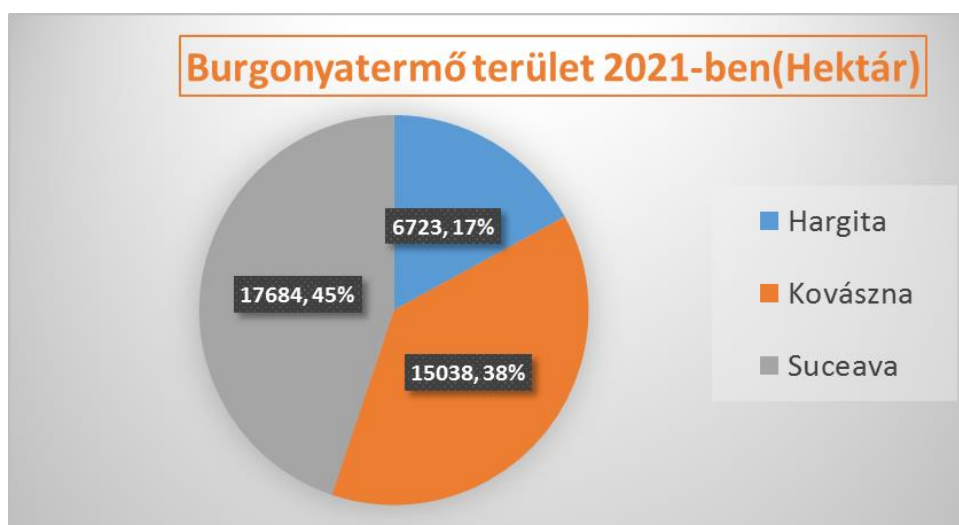
A Hargita megyei burgonyatermesztés esetében természetesen nem csak az önellátás a cél, mivel itt az országos átlagnál magasabb a burgonya termésátlaga(8.ábra).

8. ábra: A burgonya termésátlagának összehasonlítása 2010-2019 évek között

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

A romániai burgonyatermesztésben élen járó három megye: Suceava, Kovászna Hargita. Bár e három megye területe az ország területének csak 8%-át adja, burgonyatermő területük az ország burgonyatermő területének 47%-át adja.

9. ábra: A Hargita, Kovászna és Suceava megyék burgonyatermő területeinek részaránya 2021-ben

Forrás: insse.ro 2023-as adatai alapján saját szerkesztés

E három megyében a burgonya termőterületének 2021-es egymáshoz viszonyított aránya a 9. ábrán látható. Míg Suceava megyében a Hargita megyeihez hasonló területcsökkenés volt a fent ábrázolt időszakban (3. ábra), addig Kovászna megyében ez nem változott.

A Hargita megyében termelt burgonyát értékesítik nyersanyagként (burgonya), késztermékként (chips), és hamarosan félkésztermékként is (fagyasztott burgonyahasábok) a Gyergyóremetén (Hargita) létesült burgonyafeldolgozónak

köszönhetően.

Burgonyafeldolgozó üzemekre szükség van a megyei burgonyatermesztés csökkenésének megállításához, megfordításához, mert ezáltal a piacnak egy olyan részére jut el a termék, megyén belül és kívül is, amelyen eddig nem volt jelen. A helyi burgonyát feldolgozó üzemek növelik a keresletet, azoknak a termesztőknek a bevételeit, akik erre a keresletnövekedésre pozitívan reagálnak, és az üzemekben dolgozókat is jövedelemhez juttatja.

Más zöldségek termesztésénél, feldolgozásánál és értékesítésénél a helyi piac jobb kiszolgálása is egy nagy lehetőség és feladat, amely a mennyiség és minőség(tápérték) növelésen keresztül történhet, de a feldolgozó üzemek létesítése itt sem indokolatlan.

b. A zöldségfogyasztás Hargita megyében

A zöldségtermesztés és feldolgozás fejlődésének kedvező fogadtatását feltételezve, ennek alátámasztására vagy cáfolatára szolgál a helyiek véleményének lekérdezése, feldolgozása.

Adatokat gyűjtöttem Hargita megyei lakosoktól a helyi zöldségtermesztéshez kapcsolódó témakörökben:

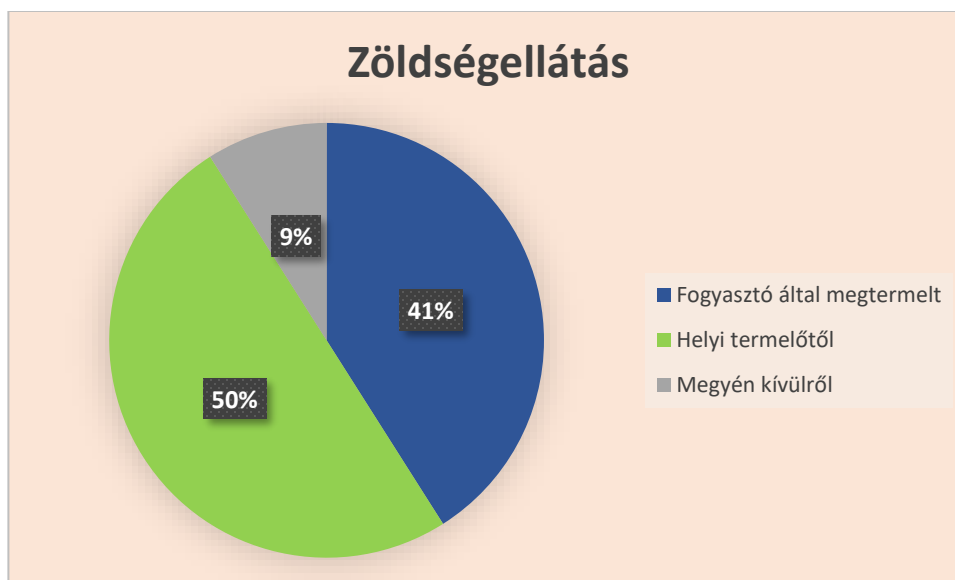
1. mennyire látják fontosnak az Udvarhelyszéken lakók a helyi zöldségtermesztést, a rövid ellátási láncokat (farm-to-fork)
2. véleményük szerint melyek azok a jövőben várható események, amelyek a növénytermesztést, az ezekkel való kereskedést is érintik (az éghajlatváltozás, természeti katasztrófák, az EU lehetséges felbomlása, háború, világjárvány)

Az első kérdéscsoportra adott válaszok segítségével felmérhető, hogy a Hargita megyében élők zöldségfogyasztásának hány százaléka Hargita megyében termelt zöldség. A kérdőívre adott válaszok összesített eredménye a következő:

A válaszadók 64%-a a falut jelölte be lakhelyül, a hivatalos megyei statisztikai adatok alapján a lakosok 59%-a falun, 41%-a városon él.

A válaszadók háztartásában élők éves zöldségfogyasztásuknak 41%-át fedezik a saját zöldségeskertjükből. A városon lakóknál ez 21%, a falun lakóknál 52%. A városi lakosság is, viszonylag, sok zöldséget termel, mivel Hargita megye vidékies térség.

A válaszadók háztartásában élők éves zöldségfogyasztásuknak 40%-át közvetlenül helyi termelőtől vásárolják.

10. ábra: A Harghita megyei háztartások által elfogyasztott zöldségek eredete

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2024

Mivel azok a zöldségek, amelyeket kész vagy félkésztermékként vásárolnak meg a hargitaiak, sokkal nagyobb arányban származnak a megyén kívülről ezért ezeket is számításba kell venni. A következő kérdések ezek felmérését célozták.

1. A következő négy zöldségből készült kész vagy félkész ételt elkészítheti házilag, vagy megveheti az üzletből: savanyúság, zakuszká, paradicsomlé (vagy paszta), hasábburgonya (üzletben fagyaszttva árúlják 'french fries' néven).

a. Az ön háztartásában élők éves savanyúságfogyasztásának hány százaléka házikészítésű?
A válaszok összesített eredménye: 82%.

b. Az ön háztartásában élők éves zakuszkafogyasztásának hány százaléka házikészítésű?
A válaszok összesített eredménye: 95%

- c. Az ön háztartásában élők éves paradicsomlé- (paradicsompaszta-)fogyasztásának hány százaléka házikészítésű?(Nem házikészítésüként vegye számba a ketchup-ot és a különböző konzervek paradicsomlétartalmát: pl. babkonzerv, halkonzerv, stb.)

A válaszok összesített eredménye: 77%

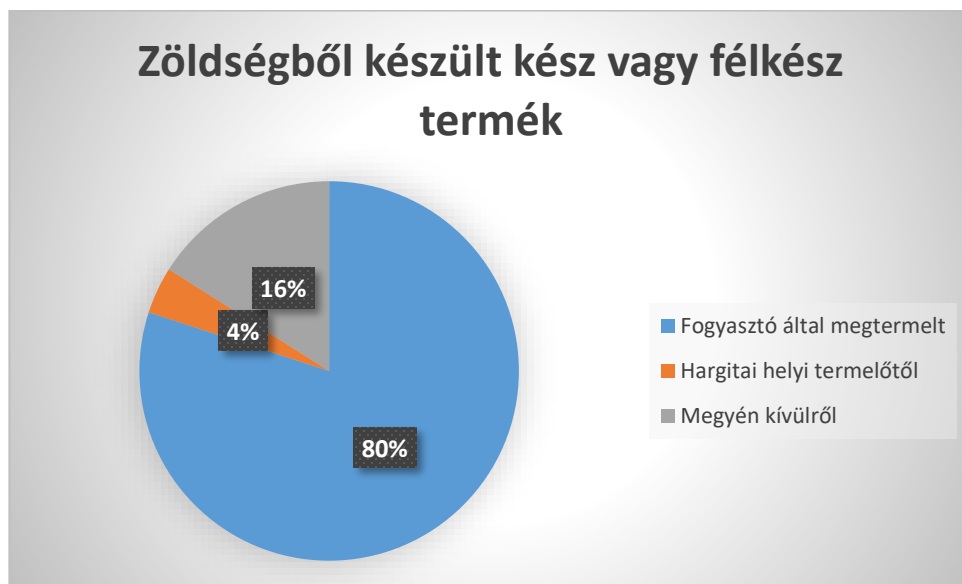
- d. Az ön háztartásában élők éves hasábburgonya-fogyasztásának (szalmapityóka) hány százaléka házikészítésű?(Házikészítésű: nem étteremből, büféből készen, vagy üzletből fagyasztva vásárolt.)

A válaszok összesített eredménye: 81%

Az összesített eredmény 80%.

A hargitaiak által fogyasztott zöldségekből készült kész vagy félkész termékek 80%-át elkészítik maguknak. Azt is tudjuk, hogy a boltban vásárolt kész vagy félkész termékek sokkal nagyobb arányban származnak megyén kívülről, mint a friss zöldségek.

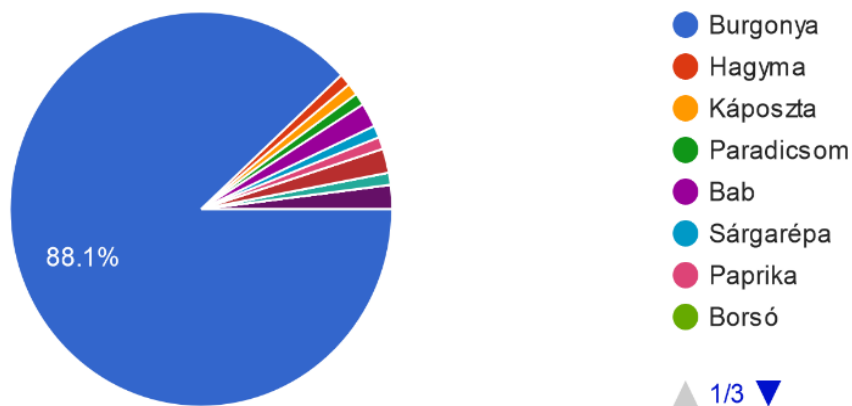
A 11. ábra mutatja a Hargita megyei háztartások által elfogyasztott zöldségtermékek eredetének százalékos arányát.

11. ábra: A Hargita megyei háztartások által elfogyasztott zöldségből készült termékek eredete

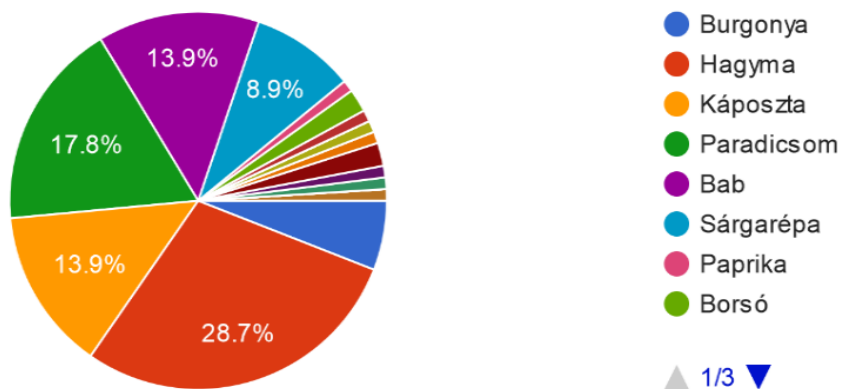
Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2024

A következő kérdésre adott válaszok alapján, a 14., 15., 16. ábrán látható, hogy a hargitaiak számára mely zöldségek a legkedveltebbek, legfontosabbak, legkevésbé nélkülözhetőek.

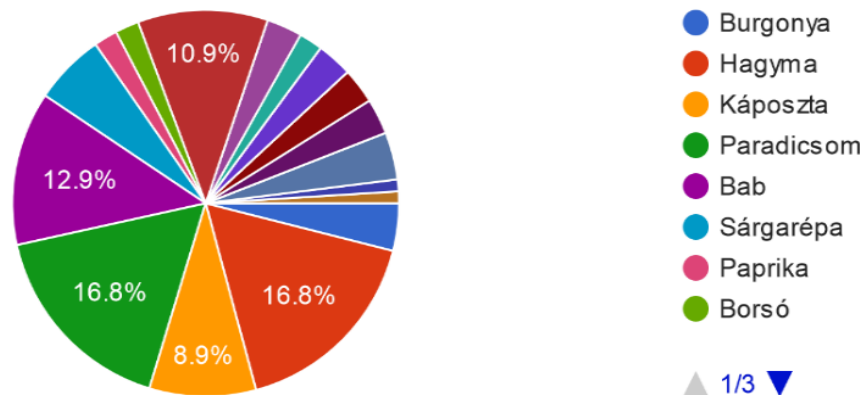
14. ábra: A Hargita megyeiek önellátó zöldségtermelésének fontossági sorrendjében az elsődleges zöldég

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2024

15. ábra: A Hargita megyeiek önellátó zöldségtermelésének fontossági sorrendjében a másodlagos zöldég

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2024

16. ábra: A Hargita megyeiek önellátó zöldségtermelésének fontossági sorrendjében a harmadlagos zöldség

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2024

A következő kérdések a zöldségek hosszú ellátási láncokon keresztül történő kereskedelmét befolyásoló külső tényezők véleményezésére irányulnak:

- Éghajlatváltozás.
- Természeti katasztrófák.
- Az Európai Unió felbomlása.
- Újabb háború vagy a meglévő kiszélesedése (eszkalációja).
- Újabb világjárvány.

A megkérdezettek arra adtak választ, hogy szerintük ezek az eseményeknek be fognak-e következni Európában, az előttünk álló húsz-harminc évben, és ha igen, milyen hatással lesznek a zöldségek hosszú kereskedelmi láncokon történő kereskedelmére.

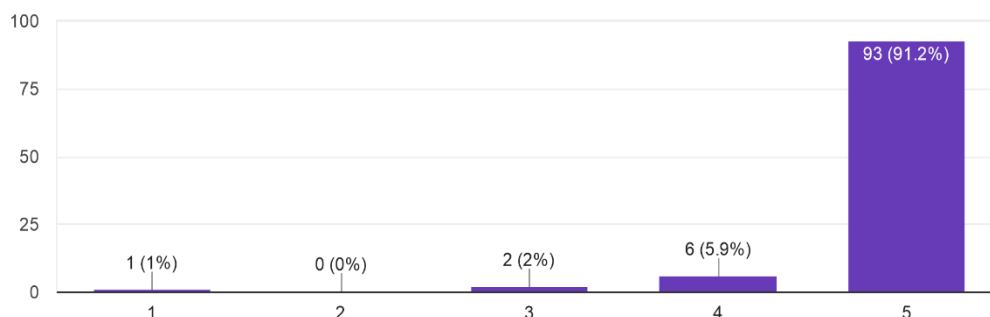
A válaszadók 12%-a azt a lehetőséget jelölte be, hogy az éghajlatváltozás nem fog bekövetkezni, annak ellenére, hogy az éghajlatváltozás már folyamatban van és egyre magasabbak az évi átlaghőmérsékletek Hargita megyében is. Habár itt zöldségeket nagyon régóta termesztnek, fontos azt megjegyezni, hogy melyek azok a zöldségek, amelyek régen is népszerűek voltak ezen a hegyvidéki, hűvös éghajlatú területen. Ezek a növények: burgonya, hagyma, káposzta, stb. A magasabb hőmérséklet következtében egyre több zöldséget lehet sikeresen termesztani, de a paradicsomot továbbra is a melegházban érdemes termesztani.

A válaszadók ezeknek az eseményeknek a bekövetkezését valószínűnek tartják, mert azt a lehetőséget, hogy nem fognak bekövetkezni mindenik esetben csak a válaszadók 12-14%-a választotta. Csak az Európai Unió felbomlásánál lett ez a szám a duplája, 27%. A válaszokból az is egyértelműen kiderült, hogy szerintük, ezen események bekövetkeztének hatása a hosszú ellátási láncokon keresztül történő zöldségkereskedelem csökkenése lesz. Ezen belül a kismértékű csökkenés kapta a legtöbb szavazatot minden esetben, kivéve a háború lehetőségénél, ahol nagy mértékű csökkenést valószínűsítenek a válaszadók.

Az utolsó kérdés a válaszokkal, amely a 17. ábrán is látható:

Mennyire látja fontosnak a helyi zöldségtermesztést? (1 - jelentéktelen, 5 - nagyon fontos)

102 responses

17. ábra: A Hargita megyeiek véleménye a helyi zöldségtermesztés fontosságáról

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2024

5. Következtetések és javaslatok

Megállapíthatjuk, hogy a hargitaiak fontosnak tartják a helyi zöldségtermesztést, ami nem csak az utolsó kérdésre adott válaszokból tűnik ki, hanem abból is, hogy belátják a hosszú ellátási láncok gyengeségeit, ezek kitettségét különböző globális vagy kontinentális eseményeknek. Nem gondolják, hogy helyes ha a hosszú ellátási láncoknak kiszolgáltatják magukat egy ilyen fontos kérdésben, mint az élelmiszerellátás. Értékelik a friss zöldségeket, melyeket saját maguknak termelnek meg, vagy egy általuk ismert zöldségtermesztőtől vásárolnak.

Jó ha a kistérségek minél szélesebb körű önellátásra törekednek, mert ezáltal csökkentik a függésüket attól a tágabb kereskedelmi rendszertől amelybe tartoznak. Ezekben a kereskedelmi rendszerekben (országos, EU-s, globális) kedvezőtlen és néha váratlan események következhetnek be, amelynek okai lehetnek természeti katasztrófák, az éghajlatváltozás következményei, politikai, de lehet világjárvány vagy háború is.

A Hargita megyei burgonyatermesztés esetében természetesen nem csak az önellátás a cél.

Burgonyafeldolgozó üzemekre szükség van a megyei burgonyatermesztés csökkenésének megállításához, megfordításához, mert ezáltal a piacnak egy olyan részére jut el a termék, megyén belül és kívül is, amelyen eddig nem volt jelen. A helyi burgonyát feldolgozó üzemek növelik a keresletet, azoknak a termeszőknek a bevételeit, akik erre a keresletnövekedésre pozitívan reagálnak, és az üzemekben dolgozókat is jövedelemhez juttatja. A burgonyát kis területen termelőknél célszerű a REL-on keresztül értékesítheteni a burgonyát, ahol magasabb áron értékesíthetik a burgonyát, de ehhez a vásárlók igényeinek megfelelő burgonyát kell termelniük.

Más zöldségek termesztésénél, feldolgozásánál és értékesítésénél a helyi piac jobb kiszolgálása is egy nagy lehetőség és feladat, amely a mennyiség és minőség(tápérték) növelésén keresztül történhet, de a feldolgozó üzemek létesítése itt sem indokolatlan.

Az is látható, hogy annak ellenére, hogy az üzemi zöldségfeldolgozás még sokat kell fejlődjön, a helyi vásárlók részéről van kereslet azokra a termékekre, amit Hargita megyében zöldségből készítenek. Értékelik az egyedi ízeket, a helyi recepteket, hagyományos ételeket.

6. Összefoglalás

A dolgozat bevezetésében a világban tapasztalható fogyasztói szokások változását, egyedi termékek felé való orientálódását említem, majd a helyi termékek keresletére térek át. A termékek körét a zöldségekre szűkítem, a vizsgált területet Hargita megyére. Felsorolom a megyében folyó zöldségtermesztés, feldolgozás és értékesítés szerepét és lehetőségeit, amellyel hozzájárul a vidék fejlődéséhez.

A kutatásban különválasztom a burgonyatermesztést, mely ipari méretben folyik Hargita megyében: itt a statisztikai adatok alapján megállapítom, hogy ebben az ágazatban a burgonya termőföldek jelentős mértékű csökkenése tapasztalható, ezzel párhuzamosan a búza termőterületének hasonló mértékű növekedése. A burgonya Hargita megyei termőterületének csökkenése már a szakirodalomból is kitűnik, és az is, hogy a kistermelők természetesen egyre kevesebb burgonyát.

Ezután rátérek a dolgozatom központi témájára, azokra a zöldségekre, amelyeket kistermelők természetesen, amelyeknél szintén a termelés csökkenés látható a statisztikai adatok alapján, külön megemlítve a paradicsomot. Azt feltételezem, hogy ezek termesztése úgy válhat egyre több termelő számára jövedelmezővé, ha az értékesítésben is egyre inkább részt vesznek, kapcsolatokat alakítanak ki a fogyasztókkal. A REL (rövid ellátási lánc)-ok működtetése mellett, itt is megemlítem a feldolgozó üzem építésének hasznosságát.

A REL-ok létjogosultságára keresve a választ, kérdéseket fogalmazok meg a Hargita megyei zöldségfogyasztók felé. Ezekre a kérdésekre a válaszokat egy általam készített online kérdőív segítségével gyűjtöm össze - több mint száz kitöltő részvételével - amelyet a dolgozatban kiértékelek.

Az eredményből kitűnik, hogy a Hargita megyében élők fontosnak tartják a helyi zöldségtermesztést, a REL-okat jónak tartják, és látják a hosszú ellátási láncok gyengeségeit is. Láthatóvá válik, hogy fogyasztói oldalról adottak a feltétel a helyi zöldségtermesztés és értékesítés fejlődéséhez.

Irodalomjegyzék

1. Canfora I. (2016): Is the short food supply chain an efficient solution for sustainability in food market?. Agriculture and Agricultural Science Procedia. Elérhető: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2210784316300365>
2. Csíkné M. É. és Lehota J. (2013): Mezőgazdasági termelők értékesítési csatornaválasztási döntéseinek vizsgálata, különös tekintettel a közvetlen értékesítésre. Gazdálkodás, 5. (4) o. 36-53.
3. Egri Z. – Kőszegi I. R. (2016): Kőszegi I. R. (szerk.) Vidékfejlesztés In: Kőszegi I. R. (szerk.) „Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében a Neumann János Egyetemen” c. projekt keretében készült, o. 12-15. Elérhető: <https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/03/17/40/dd/1/Videkfejleszt.es.pdf>
4. Földművelésügyi Minisztérium (1997): Agrárprogram – Vidékfejlesztés, Budapest.
5. G. Fekete É. (2011): Helyi termékek előállításának és értékesítésének kistérségi koordinációja. A Falu. 26 (1-2) o. 47-56.
6. Gareth E-J. (2008): Testing the assertion that ‘local food is best’: the challenges of an evidence-based approach. Trends in Food Science & Technology, Volume 19, Issue 5, o. 265-274
Elérhető: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0924224408000034>
7. Kígyóssy G. – Czene Zs. (2012): Lehetőségeink a helyi gazdaságfejlesztésre. Falu, Város, Régió 19 (1-2) o. 5-10.
8. Kneafsey M., Venn L., Schmutz U., Balázs B., Trenchard L., Wood T. E. , Bos E., Sutton G., Backett M. (2013): Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU. A State of Play of their Socio-Economic Characteristics. European Commission Joint Research Centre Institute for Prospective technological Studies, Luxembourg, o. 109-116.
9. Kovács A. (2023): A csökkenés jelentős és folyamatos. Hargita népe. Elérhető: <https://www.hargitanepe.ro/2023-06-29-a-csokkenes-jelentos-es-folyamatos>
10. Muresan F. (2011) Cultural Tourism and Rural Regeneration in Sibiu County, Romania – Case Study: AlŃăna – The Tourist Village of Hâtibaciu Valley. Recent Researches in

- Tourism and Economic Development. ASTRA, 366410:372731. o. 339-344. Elérhető:
www.wseas.us/e-library/conferences/2011/Drobeta/TED/TED-57.pdf.
11. Szabó D. (2014): A rövid ellátási láncban rejlő lehetőségek és veszélyek Magyarországon. Acta Carolus Robertus 4 (2) o. 109-118
 12. Tóth R., Mester É., Túróczi I., Kozma T. (2017): A rövid ellátási lánc, valamint a helyi termékek szerepe a vidéki gazdaság erősítésében. Falu XXXII. évf. 2. száma o. 33-42.
 13. Vajda GY. (2020): Nőtt a helyi termékek kereslete. Magyar mezőgazdaság. Elérhető:
<https://magyarmezogazdasag.hu/2020/06/14/nott-helyi-termek-kereslete>

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános
hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve:

PÁL JÓZSEF SZILAMÉR

A Hallgató Neptun kódja:

PGHLAC

A dolgozat címe:

HELYI TERMÉK SZEREPE A VIDÉKFEJLESZTÉSBEN

A megjelenés éve:

2024

A konzulens intézetének neve:

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

A konzulens tanszékének a neve:

AGRÁRGAZDASÁGTANI ÉS AGRÁRPOLITIKA
TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 04 hó 01 nap

Pál

Hallgató aláírása

KONZULENSI NYILATKOZAT

Pál József Szilamér (Neptun azonosítója: PGHLAC) Vidékfejlesztési Agrármérnök BSc szakos hallgató konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre **javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: nem

Kelt: ____2024__ év ____április____ hó ____18____ nap

Dr. Bánhegyi Gabriella
egyetemi docens

NYILATKOZAT

A _____ dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

Belső konzulens

.....

a témát adó intézet neve

BÍRÁLATI LAP

A dolgozat készítőjének neve:

A dolgozat címe:

A téma jellege, jelentősége, aktualitása:

A szakirodalom feldolgozásának színvonala:

A dolgozat szerkesztése, stílusa:

Az alkalmazott vizsgálati és feldolgozási módszerek értékelése:

A vizsgálat eredményének értékelése:

A javaslatok alkalmazhatósága:

Javasolt érdemjegy:

(Csak az első példányon kérjük feltüntetni!)

A védésen megválaszolandó kérdések:

(A kérdések száma lehetőleg kettőnél több ne legyen!)

Kelt: , 20 hó nap.....

.....

.....

a bíráló neve és aláírása